

»Poglejte, takole je treba,« mi Janez Mejač v lokalu, ki ga vodi njegov sin Tilen, pokaže, kako se pravilno izvaja neka baletna figura. To ne bi bilo nič posebnega, če ne bi ta legendarni baletni plesalec in koreograf 30. maja letos praznoval že svoj 90. rojstni dan! Večkrat nagrajeni (tudi s Prešernovo nagrado za življenjsko delo) umetnik je še vedno v izjemni kondiciji – fizični, pa tudi psihični. »Hvala bogu nimam kakšnih hudih težav,« pove, le hrbtenica ga opomni tu in tam. »To je moja lepa dota,« doda z rahlim nasmehom; ob bolečini se pač vedno spomni na čas, ki ga je preživel na odru.

Tekst: SONJA JAVORNIK, foto: MATEJA JORDOVIČ POTOČNIK

Za začetek razloži, da vedno uporablja izraza balerina in baletni plesalec, druge različice mu niso tako všeč. »To je – brez olepševanja – najlepši poklic na svetu! Za oder moraš biti pripravljen s plesno energijo, s čustvi, ki jih je nešteto, in s telesno govorico. Lahko se razdajaš, in to je najlepše,« zatrdi.

Bilo mi je nerodno, ker so bile same punčke. V ta poklic ga je pripeljalo naključje. Oziroma usoda. »Doma sem bil s kmetov. V Mokronogu sem pasel krave, včasih nas je na paši zeblo, da sem si noge grel kar v kravjaku.« O umetnosti

Marjana se je tudi pozneje držala petja, Janeza pa je radovednost pripeljala do baleta. »Ker smo morali mulci čakati na poklon do konca predstave, sem vmes malo na svojo roko raziskoval operno hišo. V prvem nadstropju sem videl garderobe, v drugem pa sem našel dvorano z dolgim drogom ob steni. To je bila baletna dvorana, dolga kakšnih 12 metrov in široka pet, z velikim ogledalom. Bila je prazna. Istega leta je bil razpis za baletno šolo. Ker sem prostore že poznal, sem se prijavil. Doglej sploh še nisem videl nikogar plesati, videl sem le dvorano in ogledalo in zdelo se mi je zanimivo. Na avdiciji so preverili odprst

Vsa ta lepota

tedaj ni vedel še ničesar. »Bil sem radoveden mulec. Prvič sem prestopil prag Opere leta 1948 kot dvajstletnik. V časopisu Slovenski poročevalec je bil objavljen razpis za pevce za opero Carmen. Šel sem na avdicijo, čeprav prej nisem videl ne baleta ne opere. Sprejeli so me v otroški zborček. Še danes znam besedilo: 'Fantje, semkaj se ne bojte, vsa se vojska ne pozna,« zapoje, potem pa pove, da sta z Marjano Deržaj po kakšnih 50 letih ob neki priložnosti ugotovila, da sta nastopala v isti vrsti pri Carmen.

nog in me sprejeli. Baletna dvorana je tako postala moj dom. Eno leto sem izpustil zaradi operacije kile, a sem vztrajal in se naslednje leto vrnil. Moški plesalci smo bili že takrat dragoceni, saj nas je bilo malo. Sprva mi je bilo nerodno, ker so bile v šoli same punčke, ki so jih spremljale mamice, jaz pa sem bil že starejši,« pojasni.

Obseden z baletom.

Kljub malo višji starosti ni nič zamudil. »Da starši pošiljajo otroke v balet pri petih letih, je po

Upokojeni
baletnik
Janez Mejač ob
90. obletnici

S sinom Tilnom, ki je po mamini smrti prevzel slaščičarno Domača peka, kjer ga Janez obišče vsako dopoldne.

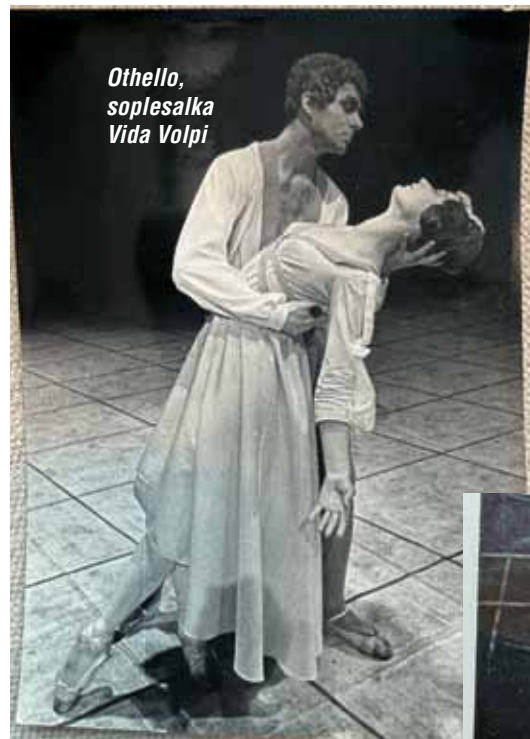
»Da starši otroke pošiljajo v balet pri petih letih, je po mojem napaka. Nič ne zamudijo, če začnejo pri sedmih ali osmih, ko že hodijo v šolo in jim glava že malo drugače deluje.«

mojem napaka. Nič ne zamudijo, če začnejo pri sedmih ali osmih, ko že hodijo v šolo in glava že malo drugače deluje. Jaz sem začel pozno, a sem imel ogromno željo in talent, zato sem z delom vse nadoknadel in nekatere letnike celo preskočil. Plesal sem z generacijo, v kateri so bili Tatjana Remškar, Stane Polik, Jaka Hafner in drugi.«

Njegovi dnevi so bili naporni, vendar – kjer je želja, tam je moč! »Z baletom sem postal obseden. Dopoldne sem hodil v gimnazijo v Šentvid, ob dveh sem bil v baletni šoli, ob štirih na vajah in zvečer na predstavi. Poleg tega sem se še učil solo petja. Leta 1958 sem celo pel na novinarskem plesu z velikim orkestrom Bojana Adamiča. Za študij sem se odločil med igralsko akademijo, solo petjem in baletom. Ker pa mi je balet že prinašal prve honorarje, sem se leta 1954 po gostovanju v Trstu dokončno odločil zanj. Ko sem stal na odru, sem bil zastrupljen. Samo še to sem hotel.«

Če ni čustev, je to laž. Prve vloge so bile majhne, a odločilne. Leta 1959 je prvič odplesal princa v Pepelki, to je bila njegova prva glavna vloga. »Plesal sem s Tatjano Remškar, ki je bila kakšnih deset let starejša od mene. Samo še

eno tako plesalko s tako močnimi čustvi sem srečal pozneje ... Izjemna je bila!« se spominja. A že po treh predstavah je moral v vojsko. »To je bila kriza. Kljub prošnjam mi niso uredili odloga. Pred odhodom sem šel k vedeževalki. Rekla mi je, da bom kmalu odšel v tujino

Othello, soplesalka Vida Volpi

kot vojak. Nisem ji verjel, a po šestih mesecih urjenja v Virovitici so me dodelili v modre čelade in sem šel v Egipt ter tam ostal pol leta. Ko sem se vrnil, sem šel naravnost v operno hišo. Doma situacija namreč ni bila rožnata; oče je bil partizan in so bile določene posledice ...»

Po vrnitvi se je njegova kariera začela hitro vzpenjati. Za dve leti je šel tudi na Švedsko, ven-

dar v tujini plesalce dobesedno izžamejo, pravi. »Za tujino bi rekel samo to, da sicer dobro plačajo, ampak je res naporno. Vsak dan razen ponedeljka so predstave, ali opereta, ali opera, ali balet. Od jutra do noči si vprežen, samo za kosilo in pred predstavo imaš nekaj časa, da na hitro poješ.« Zato se je takoj, ko so mu sporočili, da ga doma čaka stanovanje, vrnil. Pino Mlakar, ki je bil šef baleta, ga je imenoval danseur noble. Ko je za njim prišel dr. Neubauer, so se sploh začela zlata leta z velikimi predstavami, v katerih je lahko pokazal svoje mojstrstvo. »Ležali so mi principi in podobne vloge, saj mi je bila blizu elegan-

»Ko sem stal na odru, sem bil zastrupljen. Samo še to sem hotel.«

Čudežni mandarin, soplesalka Vida Volpi

ca. Sicer pa tehnika ni vse. Če ni čustev, je to laž. Na odru moraš imeti čustva. Moraš se razdajati.«

Peš na predstavo, peš domov. Z velikim spoštovanjem govori o partnerkah. »Partnerko moraš varovati, od tebe je odvisno, kako bo izvedla piruete in dvige. Mi moški smo njena opora. Današnji balet je tehnično zelo napreden, poln novih skokov in težkih dvigov. Sem pa privrženec klasike in neoklasike, ki ohranja stare temelje.« pojasni.

Delo je bilo naporno, skoraj nepredstavljivo. Fitnessov takrat še ni bilo, ampak plesalec je moral biti fizično močan, zato je bil že ob pol osmih zjutraj v dvorani in delal vaje za moč s pletenko vode ali z železnimi utežmi za kulise, saj tudi uteži, kakršne poznamo danes, tedaj še niso imeli. Pred predstavo je imel ritual: »Šel sem od Opere do Tivolija, pa do gradu in nazaj. Da sem se psihično pripravil. Po predstavi pa ne moreš zaspati, ker te drži adrenalina. Zato sem običajno še posedel v garderobi, potem pa sem šel peš domov v Murgle.«

Tri tragedije. Prelom ob koncu kariere je bil zanj težak. »Upokojil sem se leta 1987, pri enainpetdeset-

Pino Mlakar ga je naučil knajpanja

»Poškodbe so pri nas normalne. Dekleta imajo velike težave s prsti. Pred 60 ali 70 leti so bili 'špic copati' precej drugačni kot danes, vanje so takrat dajali samo vato. Ko se je vata prepojila z znojem, je bilo to res neprijetno. Imeli smo na primer balerino, ki je morala biti ves dan na prstih. Če verjamate ali ne, nekatere so si v copate dale kar surov zrezek, da so si ublažile bolečino ... Jaz sem imel nešteto zvinov, pa tudi težave z gležnjem in meniskusom. Vendar sem vedno hitro okrevale. Nekoč so mi rekli, da moram imeti na nogi mavec tri tedne, jaz pa sem ga po enem tednu sam odstranil v kopalni kadi. Ni šlo za mazohizem. Če imaš nekaj rad in si to želiš, boš naredil vse za to!« pojasni. Sicer pa mu je že med šolanjem Pino Mlakar povedal, kako naj ublaži bolečino. »Vedno je rekel, da je treba ob zvinu ali poškodbi uporabiti Kneippovo metodo: izmenično uporabiti na mestu poškodbe mrzlo in vročo vodo za cirkulacijo. Pa pri poškodbah je treba tudi takoj masirati, da kri zaokroži.«

»V življenju sem doživel tri velike tragedije: umrli sta mi prva in druga žena, pred letom dni pa še sin. Kako to preživeti? Misli se vedno vračajo na tisto, kar je bilo lepo, sicer pa pomaga le delo.«

tih. Takrat sem si rekel: kaj bom pa zdaj? Malo me je šokiralo. Hotel sem biti koristen. Dve leti sem na Krasu gojil gobe ostrigarje. To je bilo težko fizično delo – prekuhanje slame, polnjenje težkih vreč. To mi je pomagalo prebroditi težke čase. Nato pa sem spet delal naprej – koreografije, poučevanje.« Kot koreograf je bil izjemno produktiven in ni zavrnil nobenega vabila

– do pred dvema letoma, ko je spoznal, da zaradi težav s hrbtenico ne bi mogel pokazati vseh gibov.

Janez Mejač je imel pestro, zanimivo življenje, zgodilo se mu je veliko lepega, seveda pa je doživel tudi velike izgube. »V življenju sem doživel tri velike tragedije: umrli sta mi prva in druga žena, pred letom dni pa še sin. Kako to preživeti? Misli se vedno vračajo na tisto,

kar je bilo lepo, sicer pa pomaga le delo. Fizično delo je dobro za sive celice ... Z drugo ženo Katarino sva bila skupaj 20 let. Priznam pa, da sem se v času kariere veliko odpovedoval družini. Od doma sem odhajal ob pol osmih zjutraj in se vračal pozno zvečer. Svojo pot sem gradil z disciplino. Prvi ženi je bilo verjetno težko, ker nikoli ni vedela, kdaj bom prišel domov.«

Dal sem vse, ampak bi še ... Z ženo Katarino sta zelo rada potovala. Posebej jima je bila pri srcu Italija. »Tam sem kot doma,« pravi Janez, ki je tudi po ženinini smrti ves čas na poti in še vedno najraje potuje z avtom.

Do kariere je kljub izjemnim uspehom kritičen. »Imam občutek, da bi lahko dal še več. Dal sem vse od sebe. Ampak bi še.« Sicer pa je teh 90 let minilo hitro, »bilo je lepo! Vse te lepote, skupaj z vsem naporom, bolečino in predanostjo, je opisal v knjigi z naslovom Od blata do baleta, ki bo kmalu izšla. »To ni roman. To je potovanje!« In to potovanje bo zagotovo vredno prebrati. Sicer pa bodo v ljubljanski Operi na njegov rojstni dan uprizorili predstavo Veliki Gatsby, ki bo posvečena prav njegovemu jubileju. ■

LUŠT